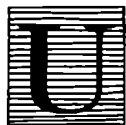

ADAM STEFAN MIODOŃSKI
(1861–1913)

rodził się 21 grudnia 1861 r. w Żywcu. Jako jedenastoletni chłopiec przybył do Krakowa, gdzie w latach 1872–1880 uczęszczał do Gimnazjum św. Jacka. Po jego ukończeniu zapisał się jesienią 1880 r. na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie przez osiem kursów był słuchaczem wykładów z filologii klasycznej, sławistyki i polonistyki. Hellenistykę wykładał wówczas Maksymilian Iskryzcki, latynistykę zaś — Alfred Brandowski i Kazimierz Morawski. Pierwszym owocem studiów Miodońskiego nad językiem łacińskim, prowadzonych pod kierunkiem Morawskiego, była rozprawka pt. *De usu vocabuli „bestia” apud scriptores Latinos inde a temporibus Plauti usque ad exitum s. II p. Ch.* („Rozprawy Filologiczne Akademii Krakowskiej” XI, 1886, s. 309–324). Autor konstatuje, że rzeczownika *bestia* nie używają tacy prozaicy, jak Cezar, autor *Bellum Hispaniense* i *Alexandrinum*, Seneka Retor i Tacyt, oraz poeci, jak Terencjusz, Lukrecjusz, Wergiliusz, Horacy, Tibullus, Propercjusz, Owidiusz, Persjusz, Juwenalis. Miodoński dowodzi, że *bestia* oznacza ‘zwierzę’ — w przeciwieństwie do człowieka, a jeśli chodzi o zaznaczenie dzikości, dodaje się epitet *fera* (*bestia*). Pod wpływem profesora Morawskiego zapoznał się Miodoński z łaciną ludową i metodami jej badań oraz rozwijał swoje zainteresowania w kierunku statystyki filologicznej. Rozprawę doktorską przygotował pod kierunkiem profesora Iskryzkiego na temat *De enuntiatis subiecto carentibus apud Herodotum. Symbola ad historiam syntaxis linguae Graecae* („Rozprawy Filologiczne Akademii Krakowskiej” XII, 1887, s. 405–464), czyli o impersonaliach u Herodota. Autor porównuje syntaksę Herodota z syntaksą u innych autorów greckich, co sprawia, że praca stanowi ważny przyczynek do historii składni greckiej.

W r. 1887 Miodoński wyjechał na dalsze studia do Monachium, a w lutym 1888 r. otrzymał na podstawie krakowskiej rozprawy o zdaniach bezpodmiotowych u Herodota doktorat z filozofii w Erlangen. W Monachium słuchał wykładów Wölfflina, Schoella, Kuhna, Brunna, Traubego i Pfordtena. Eduard Wölfflin jako redaktor „Archiv für Lateinische Lexicographie” zaprosił Miodońskiego do współpracy w charakterze prywatnego sekretarza. Wpływ Wölfflina widać w studiach Miodońskiego nad łaciną ludową i prowincjonalną, zwłaszcza afrykańską, oraz w poglądach na rozwój składni łacińskiej, a nawet w wyborze przedmiotu studiów (Pseudo-Cyprian, Florus, pisarze łaciniści II–IV w., Scriptores Historiae Augustae, Katullus, Tibullus, Liwiusz). W monachijskiej pracowni Wölfflina Miodoński napisał artykuł słownikowy *abscedo* — *abscessus* („Archiv für Lateinische Lexicographie” V, 1888, s. 277–285, 500–507), który przygotował grunt pod przyszłą edycję *Thesaurus linguae latinae*. Tu też pracował nad zachowanym pod imieniem Cypriana traktatem *De aleatoribus* i dowiódł, że dzieło mogło powstać dopiero po Cyprianie, prawdopodobnie na terenie afrykańskim. Uzupełniając aparat krytyczny Hartla, dał nową recenzję i emendację tekstu, objaśnił go pod względem językowym i rzeczowym, opatrzył tłumaczeniem niemieckim i wydał pod tytułem *Anonymus adversus aleatores (gegen das Hazardspiel) und die Briefe an Cyprian, Lucian, Celerinus und an den karthaginienischen Klerus (Cypr., Epist., 8, 21–4)* (Erlangen–Leipzig 1888). Miodoński udowodnił, że Anonymus korzystał z pism

Cypriana, np. *de opere, de lapsis, de unitate, ad Demetrianum*, i że nawet cytaty z Pisma Św. zawdzięcza Cyprianowi. Polski badacz ustalił chronologię pisma na 2. połowę III w. n.e. i zlokalizował jako powstałe w Rzymie. Wölfflin zaproponował Miodońskiemu współpracę nad nowym wydaniem *Bellum Africum*. Polak porównał kilka ważnych rękopisów i ułożył *Index verborum* i *Index grammaticus*, na podstawie którego w uwagach do tekstu starał się dowodzić (co później odwołał), że autorem *Bellum Africum* jest Azyniusz Pollion. Pełny tytuł rozprawy brzmi: *C. Asinii Pollionis de bello Africo Commentarius, recensuerunt E. Wölfflin et A. Miodoński* (Leipzig 1889).

Wydanie *adversus aleatores* dedykowane jest wydawcy Cypriana, profesorowi W. Hartlowi. Pozyskał on Miodońskiego do współpracy przy wiedeńskiej edycji *Corpus scriptorum ecclesiasticorum* i powierzył mu przygotowanie edycji egzegetycznych pism św. Augustyna. W tym celu Akademia Umiejętności w Wiedniu przydzieliła mu stypendium, które umożliwiło zbieranie materiałów rękopiśmiennych w bibliotekach włoskich — we Florencji, Rzymie, Monte Cassino, Weronie, Wercellach — od listopada 1889 do lipca 1890 r. Prócz kolacjonowania prowadził Miodoński w Rzymie studia epigraficzne rozpoczęte w Monachium u Wölfflina i Schoella. Po powrocie do Krakowa wygłosił w styczniu 1891 r. odczyt habilitacyjny pt. „O stosunku Italii do Wulgaty”. By mieć środki do życia, objął służbę suplenta w Gimnazjum im. Króla Jana III Sobieskiego na okres pół roku. W czerwcu otrzymał wiadomość od Józefa Kallenbacha, profesora sławistyki na uniwersytecie we Fryburgu (w Szwajcarii), o wolnym miejscu w tamtejszej katedrze filologii łacińskiej. Mimo złego stanu zdrowia Miodoński wyjechał do Fryburga w październiku 1891 r. Prowadził w kursie zimowym wykłady pt. „Grammatik des Vulgärlateins” i „Die Anfänge der lateinisch-christlichen Literatur in Rom”, a w kursie letnim: „Catulls Gedichte, mit Einleitung über die lyrische Poesie der Römer”; prowadził też dwa seminaria o *Historii Florusa* i *Germanii* Tacyta. Dla poratowania zdrowia udał się następnie do pobliskiego St. Beatenbergu. Tu otrzymał z Wiednia urzędową propozycję objęcia w Krakowie katedry filologii klasycznej, wakującej po śmierci profesora Iskrzyckiego. Mimo początkowej gotowości do wyjazdu Miodoński postanowił jednak pozostać we Fryburgu. Nalegania Wölfflina oraz Morawskiego odniosły jednak pożądany skutek. Jesienią 1892 r. Miodoński przeniósł się do Krakowa. Kontynuował tu prace nad anonimowym pisemkiem *de aleatoribus* i ogłosił nowe przyczynki, np. *Zur Kritik der ältesten lateinischen Predigt de aleatoribus* (w: *Commentationes Woelfflinianae*, Leipzig 1891, s. 371–376) oraz *Miscellanea latina* („Rozprawy Filologiczne Akademii Krakowskiej” XVI, 1891, s. 397–401). *Miscellanea* zawierają jeszcze pięć koniektur do tekstu Florusa, któremu autor poświęcił też rozprawkę *Czas powstania historyi Florusa* (ibidem, s. 120–129). Polemizuje w niej z twierdzeniem Ungera, jakoby Florus napisał swe dziełko historyczne w czasach Marka Aureliusza, około r. 167 n.e., i na podstawie nowej interpretacji dwóch miejsc tekstu odnosi je do panowania Hadriana. Nadto w tym czasie Miodoński wydał rozprawkę pt. *Incerti auctoris Exhortatio de poenitentia*, („Rozprawy Filologiczne Akademii Krakowskiej” II, 2 (20), 1892, s. 125–134). Wykazał w niej, że *Exhortatio* rękopisy błędnie przypisywały Cyprianowi. Miodoński, opierając się na kodeksie pa-

ryskim z XIII w., dał lekcję tekstu poprawniejszą niż Wunderer (Erlangen 1889), opatrzył go komentarzem krytycznym i językowym, a także starał się udowodnić, że dziełko to zostało napisane w Afryce przeciw sekcje nowacjanów, prawdopodobnie pod koniec IV w. n.e.

W Krakowie Miodoński nie czuł się z początku najlepiej. Już w grudniu 1892 r. prosił Kallenbacha o wiadomość, czy byłby możliwy jego jak najszybszy powrót do Fryburga. W maju 1893 r. złożył rezygnację z profesury krakowskiej „z powodów od rezygnującego niezależnych i ze względu na zdrowie”. I tym razem jednak udało się Morawskiemu zatrzymać go w Krakowie.

W ciągu dwudziestu lat pracy akademickiej na Uniwersytecie Jagiellońskim Adam Miodoński wykładał następujące przedmioty: 1. łacinę pospolitą, 2. historyczną składnię języka łacińskiego, 3. dziejopisarstwo rzymskie ze szczególnym uwzględnieniem *Corpus Caesarianum* i *Scriptores Historiae Augustae*, 4. *Germanię* Tacyta, 5. początki literatury łacińskiej chrześcijańskiej, 6. literaturę rzymską od czasów Hadriana, 7. wybrane ustępy z historii kultury rzymskiej, 8. paleografię łacińską, 9. epigraфикę łacińską, 10. starożytności greckie państwowe. Na seminarium greckim objaśniano *Ἀθηναίων πολιτεία* Arystotelesa, liryków greckich, *Elektrę* Sofoklesa, Polibiusza i Liwiusza. Na seminarium łacińskim interpretowano Tibullusa, *Bellum Hispaniense*, *Cena Trimalchionis* Petroniusza, Florusa, napisy łacińskie (*Elogia Scipionum*, *Columna Rostrata*). Tadeusz Sinko tak pisze o wykładach Miodońskiego:

Prawdziwym światem była dla niego ta sala XXXVI, to kolegium Górskiego, dokąd codziennie o 10 rano spieszył na wykład; najmilszem towarzystwem słuchacze, których porywał ognistą wymową. [...] Nie miał jednak zwyczaju siedzieć za katedrą; wykładał, stojąc obok niej, a wykładał zawsze z pamięci. Do notatek zaglądał tylko wtedy, gdy słuchacze żalili się, że mówi za prędko i oni nie mogą — notować. [...] Ale ten przymus dyktowania był tak przeciwny jego naturze, że na drugi dzień płynęły znowu z ust jego niewstrzymane niczem fale dźwięcznej wymowy i porywały nawet tych, którzy przyszli tylko notować¹.

Na wykładach profesora oparte były jego artykuły w czasopismach naukowych, np. *P. Annaeus Florus*, („Przegląd Powszechny”, I, 1897, s. 321–342) — barwna charakterystyka retora, poety i historyka; *Na przelomie dziejowym. Z ruchu umysłowego w epoce Antoninów* („Biblioteka Warszawska”, III, 1901, s. 295–312) — szkic o rozwoju kultury rzymskiej w Afryce, o Afrykańczykach (Fronton, Apulejusz) w Rzymie i o „uczoności” Aulusa Geliusza. Elementy wykładów o początkach łacińskiej kultury chrześcijańskiej zawierały prace: *Z dziejów kościoła rzymskiego pierwszych trzech wieków*, („Przegląd Polski”, IV, 1893, maj, s. 336–345) — o wzroście gminy chrześcijańskiej w Rzymie, rozwoju chrześcijaństwa wśród arystokracji i braku piszących po łacinie aż do czasów Wiktora; *Apologia chrześcijańska senatora Apoloniusza* (odbitka z książki pamiątkowej II wiecu katolickiego we Lwowie, Żółkiew 1897, s. 19); *Wobec dzisiejszych badań nad biblią łacińską* („Przegląd Powszechny”, I, 1904, s. 196–213) — o łacińskich przekładach Biblii przed św.

¹ Zob. Adam Stefan Miodoński. *Wspomnienie pośmiertne*, „Eos” 19, 1913, s. 119.

Hieronimem, czyli o tzw. *Itala versio* i jej stosunku do Wulgaty. Ze studiami nad literaturą i kulturą chrześcijańską wiązą się też dwa artykuły dotyczące arcydzieł literatury polskiej, mianowicie: *Chrześcijaństwo w „Irydionie”* („Przegląd Polski” 1897, 3, 287 i n.) — na temat wierzeń millenariuszy czekających na szybkie nadejście Królestwa Bożego na ziemi i motywów, które mogły skłonić Kraszińskiego do zastąpienia rzymskiego biskupa Kaliksta przez Wiktora; *„Quo vadis” Sienkiewicza i Minutiusa Feliksa „Octavius”* („Przegląd Powszechny” II, 1904, s. 346–370) — o anachronizmach popełnionych przez Sienkiewicza w przedstawieniu chrześcijan z epoki Nerona i wprowadzeniu realiów z II, a nawet III w. n.e.

Artykuły Miodońskiego pisane były polszczyzną pełną polotu, dowcipu i siły przekonywania. Znał doskonale dawną, ale też i współczesną literaturę polską. Posiadał syntetyczną zdolność wydobywania z całych epok cech najbardziej charakterystycznych, łączył je w sugestywne obrazy i wspaniale ożywiał mgliste postacie Frontona czy Geliusza. Należy tylko żałować, że przedwczesna śmierć Miodońskiego nie pozwoliła mu urzeczywistnić zamiaru napisania podręczników historii literatury chrześcijańskiej, łaciny potocznej czy historycznej składni języka łacińskiego.

W r. 1893 Miodoński wydał w *Analecta Graeco-Latina, philologis Vindobonae congregatis obtulerunt collegae Cracovienses et Leopolitani* (Kraków, s. 18–29), anonimowy traktat *De ortu et obitu patrum*, z kodeksu weroneńskiego z X w. Traktat, spokrewniony z pismem Izydora z Sewilli pod tym samym tytułem, wymienia *ortus, res gestae, anni aetatis, sepultura* siedemdziesięciu dziewięciu postaci Starego i Nowego Testamentu. Gdy Ludwik Ćwikliński założył we Lwowie w r. 1894 „Eos” — pierwsze polskie czasopismo filologów klasycznych — Miodoński stał się natychmiast jego współpracownikiem. Opublikował na łamach „Eosu” szereg artykułów, mianowicie: *O łacinie prawników rzymskich* (II, 1895, s. 52–62) — przedstawienie wyników badań W. Kalba i innych nad językiem prawników i wyróżnienie w nim cech wspólnych i indywidualnych, *Ustawodawstwo Likurga* (X, 1904, s. 37–41) — zebranie argumentów na rzecz historyczności osoby prawodawcy spartańskiego, *O „Świadectwie duszy” Tertulliana* (X, 1904, s. 117–121) — uwagi o sposobie argumentacji Afrykańczyka w piśmku *De testimonio animae* i miejscu tego dziełka w literaturze chrześcijańskiej, *Grzegorz Nyssencki o ciśnieniu ciepła słonecznego* (XI, 1906, s. 161) — o notatce Grzegorza o spychaniu w dół atomów przez promienie słoneczne, zestawionej z najnowszymi teoriami fizykalnymi, *Ad Apuleium* (XII, 1906, s. 60) — ilustrowanie przykładami z Cypriana zwyczaju używania imienia samego autora w zdaniach ułożonych dla przykładu, *Ad Callimachum Geminianensem* (X, s. 47–51) i *Spicilegium Gregorianum* (XI, 1907, s. 104–106) — krytyczne i egzegetyczne przyczynki do *Vita Gregorii Sanocei, Archiepiscopi Leopoliensis* autorstwa Kallimacha, *Ad Bellum Hispaniense* (XVI, 1910, s. 8) — uwagi do tekstu i języka pisma, *Pseudo-Latroniana* (XVII, 1911, s. 7–13) — ustalenie czasu powstania deklamacji przeciwko Katylinie na podstawie właściwości językowych na przełomie IV i V w. n.e., *Ad Philippum Callimachum* (XVIII, 1912, s. 58–59) — dwie

poprawki do wierszy humanisty. Miodoński pisywał także do „Archiv für Lateinische Lexicographie”, którego redaktorem był Wölfflin. Posłał tu trzy rozprawki: *Zur Erklärung der Infinitive auf -ier, -rier* (VII, 1892, s. 132), *Olim oliorum* (XIII, 1904, s. 280–281), *Siles verbum facere* (XII, 1904, s. 428).

W maju 1893 r. Miodoński został wybrany na członka korespondenta Akademii Umiejętności. Często zabierał głos na posiedzeniach Wydziału Filologicznego. Przedstawił referaty pt. *Ein römischer Bericht über den germanischen Herkules* („Anzeiger der Akademie der Wissenschaften” 1895, s. 241–243), *De declamatione in L. Sergium Catilinam observationes* („Bulletin of the Classical Philology”, fasc. VI, 1897). Do wydawanego przez Akademię *Corpus starszych poetów polsko-łacińskich* przygotowywał wydanie poezji Kallimacha. Próbkę wydania poezji Kallimacha stanowi *Philippi Callimachi et Gregorii Sanocei carminum ineditorum corollarium* („Rozprawy Filologiczne Akademii Krakowskiej” XXXVI, 1904). Z okazji jubileuszu 500-lecia odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego opracował krytyczne wydanie *Vita et mores Gregorii Sanocei Archiepiscopi Leopoliensis* (Kraków 1900).

Do studiów nad humanizmem polskim nakłonił Miodońskiego niewątpliwie Kazimierz Morawski. Wydane na jego cześć *Stromata* (Kraków 1908) zawierają *Inedita cura Philippi Callimachi* (s. 185–193) oraz przyczynek do studiów nad Florusem pt. *Ad Flori Epitomam* (s. 179–183). W dyskusji zainicjowanej przez redakcję „Przeglądu Powszechnego” w 1909 r. Miodoński zabrał głos artykułem *W sprawie św. Stanisława*. Przystudiowawszy kroniki i inne źródła pisane na przełomie XI i XII w., Miodoński usiłuje udowodnić, że określenie przez Galla św. Stanisława mianem *traditor* mogło w czasach kronikarza i w starszej łacinie kościelnej oznaczać nauczyciela (*traditio* oznacza naukę).

Adam Miodoński zmarł 16 maja 1913 r. w Krakowie. U wszystkich, którzy go znali — jak pisał profesor Sinko² — pozostawił wspomnienia człowieka wcielającego ideał chrześcijański. Całą literaturę i kulturę starożytną uważał za *praeparatio evangeliae* i w tym duchu ją interpretował. Nawet łacina ludowa interesowała go dlatego, że stała się językiem wielu autorów chrześcijańskich. Wykonując wiele obowiązków z największą energią i zaangażowaniem, szybko zużywał wyniszczony chorobą organizm. W r. 1898/1899 sprawował nawet funkcję dziekana. Sinko we wspomnieniu pośmiertnym o profesorze Miodońskim napisał:

Karta z dziejów filologii klasycznej w Polsce, na której u góry błyszczące nazwisko Miodońskiego, niewieleż zapisana jest tytułami i zdobyczami naukowymi; w połowie zniszczyła ją katastrofa, ale i sama jej jakość przyniosłaby zaszczyt najlepszym fabrykom europejskim i jej treść łączy się ściśle z współczesnym stanem badań filologicznych w Europie. A ponad papierem i martwą literą żyje osobistość jednego z tych mężów przykładowych, z których — według słów Seneki — „aliquis nobis diligendus est ac semper ante oculos habendus, ut sic tamquam illo spectante vivamus et omnia tamquam illo vidente faciamus”³.

² Op. cit., s. 124.

³ Op. cit., s. 125.

W nekrologu pióra ucznia zmarłego, Gustawa Przychockiego, zamieszczonym w krakowskim „Czasie” z 26 maja 1913 r., czytamy:

Nicodziałowany, niezwykle człowiek! Głoszone przez się i sławione ideały miał nie tylko od święta, ale i w codziennym stosował je życiu. Z miłości swej dla pierwszych wieków chrześcijaństwa wyniósł tę czystość i bezwzględność uczciwości swego życia — prawdziwy „Imitator Christi”, który przeszedł przez życie dobrze czyniąc. Z umiłowania literatury i kultury klasycznej i wcielenia w życie jej harmonijnego piękna wynikała ta jego dziwna jasność i pogoda ducha. Szła od tego człowieka jakaś niewysłowiona słodycz, jakby ta grecka *charis*, czar dobroci, którym przykuwał do siebie dusze ludzkie.

Bibliografia najważniejszych prac Adama Stefana Miodońskiego (w porządku chronologicznym)

- De enuntiatis subiecto carentibus apud Herodotum. Symbola ad historiam syntaxis linguae Graecae*, „Rozprawy Filologiczne Akademii Krakowskiej” XII, 1887, s. 405–464.
- Abscedo — abscessus*, „Archiv für Lateinische Lexicographie” V, 1888, s. 277–285, 500–507.
- Anonymus adversus aleatores (gegen das Hazardspiel) und die Briefe an Cyprian, Lucian, Celerinus und an karthaginienischen Klerus (Cypr., epist., 8, 21–24)*, Erlangen–Leipzig 1880.
- C. Asinii Pollionis de bello Africo Commentarius*, recensuerunt E. Wölfflin et A. Miodoński, Leipzig 1889.
- Zur Kritik der ältesten lateinischen Predigt de aleatoribus*, [w:] *Commentationes Woelfflinianae*, Leipzig 1891, s. 371–376.
- Czas powstania historii Florusa*, „Rozprawy Filologiczne Akademii Krakowskiej” XVI, 1891, s. 120–129.
- Incerti auctoris Exhortatio de poenitentia*, „Rozprawy Filologiczne Akademii Krakowskiej” II, 2 (20), 1892, s. 125–134.
- De ortu et obitu patrum*, [w:] *Analecta Graeco-Latina, philologis Vindobonae congregatis obtulerunt collegae Cracovienses et Leopolienses*, Kraków 1893, s. 18–29.
- P. Annaeus Florus*, „Przegląd Powszechny” I, 1897, s. 321–342.
- Na przelomie dziejowym. Z ruchu umysłowego w epoce Antoninów*, „Biblioteka Warszawska” III, 1901, s. 295–312.
- Z dziejów kościoła rzymskiego pierwszych trzech wieków*, „Przegląd Polski” IV, 1893, s. 336–345.
- Vita et mores Gregorii Sanocci Archiepiscopi Leopoliensis*, Kraków 1900.
- Wobec dzisiejszych badań nad biblią łacińską*, „Przegląd Powszechny” I, 1904, s. 196–213.

Stanisław Śnieżewski